

mineke bosch

Op 8 maart jongstleden werd Aletta Jacobs in het Academiegebouw van de Rijksuniversiteit herdacht. Zij was honderd jaar geleden als eerste Nederlandse vrouw gepromoveerd tot doctor in de medicijnen. Tergelegenheid hiervan werd een boekje uitgegeven. Mineke Bosch, lid van de Werkgroep Vrouwengeschiedenis plaatst enkele kanttekeningen hierbij.

Nog voor ik überhaupt contact had met de werkgroep Vrouwengeschiedenis heb ik me ooit gewaagd aan een scriptie over Aletta Jacobs. 'Oermoeder' van zowel vrouwelijke studentes en academici als in breder verband de vrouwenbeweging in Nederland.

Ik zou dat onderwerp nu vanuit mijn ervaringen in de vrouwenbeweging en de inzichten opgedaan bij de werkgroep Vrouwengeschiedenis heel anders aanpakken. Dat wil niet zeggen dat Aletta Jacobs voor mij heeft afgedaan, integendeel zij blijft mij boeien.

Ik aarzelde dan ook niet, toen mij gevraagd werd enige hand- en spandiensten te verrichten voor een boekje dat over haar zou verschijnen.

De twijfels begonnen echter te knagen, toen ik las dat de officiële opening van de tentoonstelling 'Aletta Jacobs in Groningen' plaatsvond op dezelfde datum als de internationale vrouwendag. Terwijl de herdenking aangegrepen had kunnen worden om nog eens extra de aandacht te vestigen op de positie van vrouwen aan de universiteit

(in het heden, zowel als in het verleden), leek het alsof de plechtigheid weer keurig gescheiden was van de dagelijkse besognes. De inhoud van het boekje bevestigde deze gevoelens.

Natuurlijk vond ik het leuk en verhelderend dat de 'Groningse tijd van Aletta', de reacties op haar intrede op de universiteit aan een nader onderzoek waren onderworpen. Ik beseftte echter plotseling met spijt, dat er geen enkele verbinding was gelegd met bijvoorbeeld de opkomst van vrouwenstudies nú en de reacties daarop.

Het is voor mij moeilijk het boekje 'Aletta Jacobs in Groningen', dat door Inge de Wilde - medewerkster van het Studium Generale - is geschreven van enige kanttekeningen te voorzien. Ik ben 'bevooroordeeld' en mijn gevoelens ten aanzien van het gehele gebeuren zijn op zijn minst ambivalent.

Aan de ene kant vind ik het leuk dat er zoveel aandacht wordt besteed aan een vrouw als Aletta', aan de andere kant heb ik kritiek op de manier waarop dit gebeurt.

Het boekje biedt feministisch-historisch gezien niets nieuws. Er wordt niets bij de 'Herinneringen' van Aletta gevoegd, dat voor ons inzicht in Aletta's doen en laten in deze periode van belang zou kunnen zijn.

Dat wil niet zeggen dat het boekje geen positieve kanten heeft. Ik vind het bijvoorbeeld leuk om te merken, hoe Inge de Wilde tijdens de voorbereidingen van de tentoonstelling geïnspireerd werd tot het doen van nader onderzoek. In haar enthousiasme heeft ze behoorlijk wat materiaal aangeboord en toegankelijk gemaakt voor geïnteresseerden. Zo is bijvoorbeeld de correspondentie van Aletta met Thorbecke en van Thorbecke met vader Jacobs in het boekje opgenomen. Op een heldere manier worden Aletta's onderwijservaringen geplaatst tegen de historische achtergrond van de nieuwe wetgeving rond het middelbaar en hoger onderwijs voor meisjes, die in de jaren zestig en zeventig tot stand kwam.

De reacties op haar intrede op de universiteit komen minder uit de verf. Volgens de schrijfster omdat die er nauwelijks waren. De Groningse universiteit kampte in die tijd met problemen die kennelijk belangrijker waren dan het zich

druk maken over universitair onderwijs voor vrouwen.

Er is veel aandacht besteed aan de bijlagen, waarin we onder andere een bibliografisch overzicht vinden van Aletta Jacob's publicaties op sociaal medisch gebied. Wist men bijvoorbeeld, dat Aletta ooit een boek had geschreven getiteld "De vrouw, haar bouw en haar inwendige organen"? Aanschouwelijk voorgesteld door beweegbare platen met geïllustreerde verklarende tekst (een soort lijfboek voor vrouwen?).

Aan Inge de Wilde is het bovendien te danken, dat de titellijst van 'the Gerritsen collection of women's history', de boekenverzameling over de positie van vrouwen in de vrouwenbeweging, die door het echtpaar Gerritsen werd aangelegd, nu in het bezit is van de Universiteitsbibliotheek. Door haar bemiddeling is het misschien mogelijk zelfs in overleg met de werkgroep Vrouwengeschiedenis een aantal boeken uit de collectie op micro-film aan het Universiteits boekenbestand toe te voegen.

Het enige wat werkelijk zwaar op mijn maag blijft liggen is de bespreking van Aletta Jacobs' proefschrift "Over de lokalisatie van physiologische en pathologische verschijnselen in de groote hersenen" door Cees van den Berg. Een toegevoegd hoofdstuk, wat mijnsziens geen ander licht werpt op de figuur van Aletta Jacobs dan dat zij de 'belangrijkste internationale literatuur ook inderdaad kende' en dat 'dit gebrek aan duidelijke conclusies Aletta niet kwalijk te nemen is' (???). Het is duidelijk dat de

neurobiologie het uitgangspunt vormde bij de bespreking van het proefschrift. Afgezien van het feit, dat we ons af kunnen vragen voor wie een dergelijke bespreking enige relevantie heeft, het heeft nog een tweede consequentie. Het allerbelangrijkste uit Aletta's proefschrift vanuit haar eigen feministisch perspectief gezien, laat Cees van den Berg Berg doodgemoederd liggen. Hij gaat rustig voorbij aan het belang van zijn eigen woorden, wanneer hij bij de beschrijving van de promotieplechtigheid zegt: "Hun meeste vragen betroffen de stellingen die niet over het proefschrift gingen." Hij trekt hieruit als enige conclusie "dat de Groningse hoogleraren weinig in het onderwerp waren ingevoerd".

Dit lijkt mij - hoewel op zich terecht - een wat eenzijdige, voorbarige conclusie. Hij had zich op zijn minst af kunnen vragen of de inhoud van de stellingen zelf al niet voldoende aanleiding hadden gegeven tot discussie. En al zou deze conclusie misschien te ver gaan, in ieder geval had hij zich eens kunnen bezinnen op die stellingen. Maar hier speelt de neurobiologische bril hem parten. Een geoefend (historisch, feministisch) oog valt het meteen op.

Bijna alle stellingen getuigen van Aletta's belangstelling voor vrouwenproblemen in de medische wetenschap. Zo vinden we onder andere stellingen over kunstmatige abortus (in verband met een vernauwd bekken), chloroform bij bevalingen, het inbakeren van kinderen en borstkanker.

Haar laatste stellingen zouden we een pleidooi voor lichamelijke emancipatie kunnen noemen:

"Ik stem volledig in met Gaillard Thomas waar hij in zijn "Lehrbuch der Frauenkrankheiten" zegt: 'dass die Frau, wenn sie richtig entwickelt und den Einflüssen entzogen würde, welch ihrem körperlichen Gedeihen hinderlich sind, den Männer nur wenig nachstehen dürfte'.

Het zijn mijnsinziens dit soort uitspraken, die werkelijk van belang zijn in een onderzoek naar de Groningse tijd van aankomend arts en feministe Aletta Jacobs.

